

Jaarboek 2012

Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde

Redactieleden:

Dr. Paul de Bijl (voorzitter), prof. dr. Arnoud Boot, prof. dr. Elmer Sterken, prof. dr. Pieter Gautier, prof. dr. Hans Schenk.

Redactiesecretariaat:

Drs. Michiel Gerritse, drs. Jasper de Jong, drs. Jasper Lukkezen.

ISBN 978 90 12 57690 1
NUR 781

Het Jaarboek 2012 van de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde wordt uitgegeven door Sdu Uitgevers, Den Haag.

Secretariaat van De Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde,
p/a De Nederlandsche Bank N.V.
Antwoordnummer 2670
1000 AP Amsterdam
www.kvsweb.nl

Dit boek is een bundeling van eerder verschenen artikelen. Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever van het medium waarin de hierin gepubliceerde artikelen eerder zijn verschenen.

Voorzover het maken van reprografische veeleenvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich te wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

Omslag en typografie: Twin Media BV, Culemborg

Inhoud

Voorwoord <i>Paul de Bijl</i>	9
Thema 1: Eurocrisis	II
Het gevecht met het casinokapitalisme <i>Ruud Lubbers</i>	13
Visie toekomst Economische en Monetaire Unie <i>Mark Rutte, Jan Kees de Jager, Maxime Verhagen en Ben Knapen</i>	19
Een alternatieve visie op de eurocrisis <i>Alfred Kleinknecht</i>	29
Europees groeivermogen en lessen van de jaren dertig <i>Arnoud Boot, Lans Bovenberg en Bas Jacobs</i>	38
Red Europa door discipline van de kapitaalmarkt <i>Sammy van Tuyl</i>	45
Eurocommissarissen als wapen tegen wanbeleid van lidstaten <i>Marga Peeters</i>	50
There is no thing as a free lunch: alleen mensen betalen de rekening van de eurocrisis <i>Bas Jacobs</i>	57
Thema 2: Begrotingsbeleid	63
Met alleen hard bezuinigen komen Nederland en Europa er niet bovenop <i>Bas Jacobs</i>	65

Een alternatieve visie op de eurocrisis

In het dominante neoliberale discours wordt de eurocrisis consequent voorgesteld als een probleem van 'begrotingsdiscipline'. Daarmee wordt de aandacht afgeleid van falende financiële markten en van het echte probleem achter de crisis: scheve export-importverhoudingen.

Alfred Kleinknecht¹

Alfred Kleinknecht is
hoogleraar economie aan
de TU Delft.

Historische achtergrond: De 'supply-side' revolutie

Na de Tweede Wereldoorlog kenden grote delen van West-Europa een ongekende economische voorspoed. Nooit eerder in de geschiedenis werden zo veel mensen zo snel zo veel welvarender als tussen 1945 en 1975. Deze voorspoed werd (terecht of ten onrechte) geassocieerd met de leer van John Maynard Keynes (1883-1946) die als reactie op de Grote Crisis van de jaren dertig was ontstaan. 1945 tot circa 1975 was *The Age of Keynes*. De leer van Keynes was het *Leitmotiv* van de gematigde arbeidersbeweging: Het Manchester kapitalisme was passé. We hadden nu het gereguleerde kapitalisme met een sociaal vangnet en de mogelijkheid om fiscaal en monetair bij te sturen, mochten zich ooit nog grote crises voordoen.

Rond het midden van de jaren zeventig kwam hier stevig de klad in. Groeivoeten daalden, de werkloosheid steeg. De oliecrisis joeg de inflatie op. In Nederland kwam hier nog speciaal de 'Hollandse Ziekte' erbij: de hoge exportopbrengsten uit gas dreven de wisselkoers van de gulden op. Met de dure gulden kon het Nederlandse bedrijfsleven internationaal slecht concurreren. Er begon een traumatische periode met bedrijfssluitingen en massawerkloosheid. Sommige regeringen probeerden in deze situatie de economie nog 'Keynesiaans' te stimuleren met extra overheidsuitgaven, maar het wou niet baten. Het joeg vooral de staatsschuld op. Bovendien bleken Keynesiaanse macromodellen almaar slechter te voorspellen.

Dit alles bereidde de voedingsbodem voor een Anti-Keynesiaanse revolutie van rechts. De revolutionairen van rechts profileerden zich onder de vlag van een 'aanbod georiënteerde' economie ('*supply-side economics*'). Keynesiaanse economieën waren nog onder de indruk van falende markten in de Grote Crisis van de jaren dertig. De aanhangers van 'supply-side economics' toonden juist een hernieuwd vertrouwen in markten en een groot wantrouwen tegen de overheid.

Wat is 'supply-side economics'? Enkele programmatische kernpunten:

- Stop met het fiscaal stimuleren van de economie. Dit jaagt alleen maar de inflatie en de staatsschuld op.
- Dereguleer markten die gebukt gaan onder overheidsbemoeienis.
- Laat een grotere inkomensongelijkheid toe: 'presteren moet weer lonen'. Progressieve inkomstenbelastingen zijn een straf voor hardwerkende mensen!
- Versoep de uitkeringen, want die belonen mensen die liever lui zijn dan moe. Ze nemen ook de prikkel weg om laag betaald werk te accepteren. Mensen zijn veel te verwend door de verzorgingsstaat!
- Versoepel het ontslagrecht. De baas moet weer baas kunnen zijn. De aanbod condities voor ondernemerschap moeten beter.
- Dereguleer de financiële markten. Vrij baan voor financiële innovatie!
- Privatiseer openbare (nuts) bedrijven en instellingen.
- Friedrich Hayek propageert zelfs de *Minimal State*: De overheid zorgt voor politie, justitie en militair. Laat *al het andere* aan de vrije markt over!

Werkloosheid als beleidsinstrument ...

De *supply-side* revolutie brengt ook een andere visie op de arbeidsmarkt: theorie van de 'natuurlijke werkloosheid'. Een invloedrijke variant van deze theorie staat bekend onder de term *NAIRU = Non-Accelerating Inflation Rate of Unemployment*. De ironie van de geschiedenis wil dat de oervorm van de *NAIRU*-theorie van Karl Marx stamt: de theorie van het 'Industriële Reserveleger'. Die theorie verschijnt nu in een rechts jasje en luidt vrij vertaald: er is een zekere werkloosheid nodig, zodat er voldoende concurrentie is om schaarse banen. Dit werkt disciplinerend. Zo kunnen we de lonen (en dus de inflatie) in toom houden. Voor Nederland wordt de gewenste 'natuurlijke' werkloosheid overigens op rond de 5% geschat. Minder dan 5% werkloosheid is riskant, want dan dreigt een loonprijs-spiraal.

Men realiseert zich op links onvoldoende dat de *NAIRU*-theorie een interessante implicatie heeft voor de kijk op de hoge (en rap stijgende) werkloosheid in de Mediterrane landen. Voor rechts is dit geen enkel probleem. Integendeel, de schrikbarende werkloosheidscijfers zijn juist onderdeel van de oplossing! Als de concurrentie om schaarse banen maar groot genoeg is, dan verdwijnt vroeg of laat de (te grote!) solidariteit. Volgens de logica van de *NAIRU* brengt een hoge werkloosheid vakbonden en socialisten vanzelf in het defensief. Zo ontstaat politieke ruimte om de mediterrane landen te modelleren volgens de idealen van de *supply-siders*. Het gaat dan vooral om het ruimen van de restanten van de Keynesiaanse verzorgingsstaat en om het wegnemen van 'starheden' in de werking van de arbeidsmarkt. Vakbonden en de Linkse Kerk zijn onderdeel van deze starheden, waardoor de arbeidsmarkt niet als een echte

'markt' werkt. In een echte arbeids'markt' geldt de wet van vraag en aanbod: een overschot aan arbeid leidt tot lagere lonen, waardoor evenwicht mogelijk wordt. Om starheden in de werking van de arbeidsmarkt weg te nemen is het tijdelijk opvoeren van de werkloosheid een noodzakelijk kwaad. Het lonkend perspectief is dat in een meer flexibele arbeidsmarkt uiteindelijk het niveau van de 'evenwichtige' werkloosheid lager zou zijn.²

Stel je voor ... je zou eens 'natuurlijk werkloos' zijn ... (verzuchting van de interviewer na een poging om op Radio 1 de NAIRU-theorie uit leggen)

De kredietcrisis in een rechts 'frame'

In de pers wordt de eurocrisis consequent voorgesteld als zijnde veroorzaakt door gebrek aan begrotingsdiscipline en vooral ook door luie en spilzuchtige Grieken. Dat komt omdat de marktfundamentalisten onder de economen liever over falende overheden praten dan over falende markten. Een kijk in de statistiek leert dat veel eurolanden na hun toetreding tot de eurozone hun staatsschuld (als percentage van het Nationaal Product) keurig omlaag hebben gebracht. Belangrijke uitzonderingen hierop zijn overigens de Duitsers en de Fransen uitgerekend de landen die nu heel hoog van toren blazen. De staatsschuld als percentage van het Nationaal Product steeg echter op een breed front na de crash van de zakenbank *Lehman Brothers* in september 2008. Na *Lehman* stond het financiële systeem aan de rand van de afgrond. Er waren astronomische bedragen aan belastinggeld nodig voor gehavende banken. Tevens moest de economie gestimuleerd worden vanwege de grote schokeffecten van de crisis. Stijgende staatsschulden waren dus echt niet een probleem van 'gebrek aan begrotingsdiscipline'. Regeringen konden niet anders!

31

De kern van de crisis in de eurozone

Om bij de kern van de crisis te komen moeten we naar de export-/import-verhoudingen binnen Europa kijken. Duitsland en Nederland exporteren al jaren veel meer dan ze importeren. De mediterrane landen boeken juist grote importoverschotten. Vereffening gebeurt door handel in vermogenstitels zoals aandelen, onroerend goed of schuldpapier van bedrijven of overheid. Het Nederlandse exportoverschot heeft dus tot gevolg dat Nederlandse pensioenfondsen, banken en verzekeraars voortdurend vermogenstitels in het buitenland opkopen. De mediterrane landen doen het omgekeerde: zij compenseren hun importoverschotten door verkoop van vermogenstitels. In de praktijk loopt compensatie vooral over de aan- en verkoop van schuldtitels. Dit betekent: landen met importoverschotten bouwen schulden op.

Voor de eurozone als geheel geldt dat de handelsbalans nagenoeg in evenwicht is: het (vooral) Nederlandse en Duitse exportoverschot staat dus vrijwel gelijk aan het importoverschot van de Zuidelijke lidstaten. De netto-importeurs in het Zuiden hebben hun importoverschotten vooral 'betaald' door voortdurend nieuw schuld papier uit te geven. Deze papieren toezeggingen om later te betalen zitten nu als 'bezittingen' (of 'vorderingen') op de balansen van onze banken, verzekeraars en pensioenfondsen. Mochten de schuldtitels op een dag niet opeisbaar blijken te zijn, dan hebben vooral banken een groot probleem. Vandaar dat we 'de Grieken' nu moeten helpen. De mediterrane schuldencrisis markeert dus het einde van een economisch model, waarbij de financiële sector in de Noordelijke lidstaten voortdurend geld heeft uitgeleend, zodat het Zuiden onze exportoverschotten kon afnemen.

Het echte probleem achter de eurocrisis zit hem dus in verschillen in concurrentiekracht. De mediterrane landen hebben zwakke instituties en een zwak nationaal kennis- en innovatiesysteem. Daarmee kunnen zij niet concurreren tegen het rijke Noorden. Na hun toetreding tot de EU waren zij niettemin succesvol. Een kijk in de statistieken van de jaren tachtig en negentig leert, dat zij toen bovengemiddelde groeivoeten hadden. Echter, dit kon alleen omdat de Peseta's, Escudo's, Drachme's en Lira's eens in de zoveel tijd werden afgewaardeerd ten opzichte van de Gulden en de Duitse Mark. Afwaardering van een munt maakt je exportpakket goedkoper en je import duurder. Dit zorgt voor herstel van het evenwicht tussen export en import. Sinds hun toetreding tot de eurozone kunnen de Zuidelijke lidstaten hun munten niet meer afwaarderen. Sindsdien groeien hun importoverschotten continu, evenals de exportoverschotten van vooral Duitsland en Nederland.

Waarover markt fundamentalisten in alle talen zwijgen ...

Men was dus binnen de eurozone tot voor kort met een onhoudbaar systeem bezig: onze financiële instellingen hebben aan de Zuidelijke lidstaten voortdurend geld geleend, zodat zij onze exportoverschotten konden afnemen. Veel Duitsers en Nederlanders danken hun baan aan deze exportoverschotten. Wat men er niet bij vertelde, was dat het exportoverschot van het ene land altijd het importoverschot van iemand anders is. Als wij extra banen scheppen door een exportoverschot, dan gaan bij landen met importoverschotten banen verloren. De rijke landen in het Noorden hebben dus banen gestolen van de armen in het Zuiden. Als de rijken stelen van de armen, dan is dat immoreel, maar nog erger is de grote schuldenberg. Daarbij maakt het overigens niets uit wie in deze landen de schulden maakte: de staat (in Griekenland), bouwindustrie en projectontwikkelaars (in Spanje of Ierland) of een rijke bovenlaag die luxe Audi's, BMW's of Porsche's op de pof kocht (Portugal). Vast staat dat *iemand* in het land schulden moest maken om het importoverschot te vereffenen.

Schandalig is overigens dat iedereen kon zien hoe de schuldenberg groeide, maar dat niemand zich eraan leek te storen. In een efficiënte markt zou bij stijgende schulden (met groeiend risico op wanbetaling) de rente moeten stijgen omdat banken een risicopremie in hun rentevoet verwerken. De stijgende rente zou dan van alleen de opbouw van schulden remmen. Dit is niet gebeurd! De 'onzichtbare hand van de markt' (Adam Smith) heeft zwaar gefaald. Neoliberale economen zwijgen hierover in alle talen. Er wordt veel geklaagd over partijen die te veel schulden maakten, maar nooit over instellingen die in de wilde weg uitleenden. Ook Moody's, Standard & Poor's en Fitch zaten te slapen. Tot kort voordat de bom barstte hadden de mediterrane landen nog keurige A-waarderingen en lage rentevoeten! Het dominante marktfundamentalisme lijkt veel economen te hebben verblind voor de mogelijkheid dat markten groots en (letterlijk) meeslepend kunnen falen.

De rechtse oplossing: Hendrik Colijn revisited

Een veel gepropageerde oplossing luidt: de mediterrane landen zijn te duur; ze moeten hun prijsniveaus verlagen, zodat ze weer concurrerend worden. Prijsverlaging op een breed front kan alleen via loonsverlaging. Om lonen neerwaarts flexibel te maken heb je drie dingen nodig: (1) afbraak van sociale voorzieningen; (2) versoepeling van het ontslagrecht; en (3) een mokerslag voor de vakbeweging. Punt 1 is redelijk te doen, want gelukkig moet er (keihard!) bezuinigd worden. De andere twee punten liggen iets lastiger, maar gelukkig stijgt de werkloosheid en dit zal (volgens de logica van de NAIRU) de druk op de linkse kerk opvoeren.

33

In Nederland heeft de Christendemocraat Hendrik Colijn in de jaren dertig een 'deflator' bezuinigingsbeleid gevoerd. Dit was nagenoeg dezelfde strategie die wij vandaag aan Zuid-Europa opleggen. De historicus J.P. Balkenende heeft ('met de kennis van nu') hier ooit kritische kanttekeningen bij geplaatst – en daar zijn goede redenen voor. Stelt u zich voor dat bij het grote publiek de verwachting gevestigd wordt dat het algemene prijspeil ieder jaar met (zeg) 10% daalt. Wat gaan consumenten dan doen? Ze stellen hun aankopen uit, want wachten loont. Vervolgens gaan fabrieken dicht en stijgt de werkloosheid, waardoor de koopkracht teneemt en de prijzen nog harder dalen, enzovoort. We hebben dezer dagen een goed voorbeeld van de vervelende effecten van (matige) deflatie dicht bij huis: volgens onderzoek bij het Delftse OTB Instituut is de huizenmarkt in de Randstad dicht bij evenwicht. Toch valt het niet mee om nu een huis te verkopen. Eén van de redenen: menig aspirant koper wacht op verdere prijsdalingen!

Stelt u zich voor: u betaalt 5% nominale rente op uw hypotheek terwijl de prijzen met 10% zakken: dan bedraagt uw reële rente wel 15%! Kortom: deflatie

maakt schulden loodzwaar en lenen onaantrekkelijk terwijl sparen erg goed wordt beloond. Is er nog meer nodig voor economische ellende? Het is verbijsterend met welke lichtzinnigheid een aantal neoliberale economen dezer dagen een deflatoire strategie voor Zuid-Europa bepleit. Hier wreekt zich dat economische geschiedenis in onze economieopleidingen naar de marge is verbannen. We leiden model-technocraten op zonder historisch besef. Of hebben ze allemaal het boek 'Shock Doctrine' van Naomi Klein (De Geus, 2009) gelezen?

Alternatieve oplossingen

Men kan de eurocrisis ook zo zien: De mediterrane landen zijn slachtoffers van een agressieve exportstrategie van vooral Duitsland en Nederland. En van banken die maar wat uitleenden. De natuurlijke oplossing zou zijn dat men de mediterrane landen in staat stelt om in plaats van importoverschotten in de toekomst exportoverschotten te boeken. Met de inkomsten uit exportoverschotten kunnen ze hun buitenlandse schuld afbetalen en dit is in ieders belang. Dit vraagt om macro-economische coördinatie op (ten minste) drie punten:

- 1 De Europese vakbeweging moet haar looneisen solidair afstemmen: loonmatiging in landen met importoverschotten; harde looneisen in landen met exportoverschotten. Dit verslechtert de exportpositie van de overschotlanden en schept bovendien koopkracht, zodat de Zuidelijke lidstaten meer kans maken om hun exportproducten hier kwijt te kunnen. Mochten de Nederlandse vakbonden toch (weer) voor loonmatiging kiezen ('eigen werklozen eerst'), dan is dat contraproductief voor de oplossing van de eurocrisis.
- 2 Er moet een systeem van 'backing-up losers' komen: financiële transfers waarmee bijvoorbeeld de (kennis)infrastructuur in de zwakkere landen verbeterd. In *elke* muntunie vinden zulke transfers plaats. De rijkere burgers van de Randstad ondersteunden bijvoorbeeld via regionale 'zieligheidsfondsen' armere regio's zoals Friesland, Zeeland of Limburg. Zo heeft men binnen de monetaire guldenunie de boel bij elkaar gehouden.
- 3 Harde afspraken om de exportoverschotten van Duitsland en Nederland terug te dringen. Men zou (bij voorkeur: automatische) boetes kunnen heffen op excessieve exportoverschotten, zodat vooral Duitsers en Nederlanders zich leren gedragen.

Vindt u deze drie punten 'onrealistisch' en 'politiek onbespreekbaar'? Dit is geen verrassing. Maar als dat zo is, dan is de euro in zijn huidige vorm domweg niet levensvatbaar! Met symboolpolitiek zoals een 'EU-Commissaris voor de begroting' komen we er niet. Het is ook niet voldoende dat de euro door een Europese Centrale Bank competent gemanaged wordt. Een gemeenschappelijke munt moet door de burgers worden gedragen. Er moet een Europees

'wij-gevoel' erachter staan en dat 'wij-gevoel' moet zo sterk zijn dat bovenstaande drie punten serieus bespreekbaar zijn. Mocht dat niet zo zijn, dan zal vroeger of later blijken dat een euro met 17 landen niet meer houdbaar is. Terugkijkend moeten we in ieder geval vaststellen dat de waarschuwingen van 70 Nederlandse economen (waaronder ondergetekende) in 1997 tegen invoering van de euro niet ongegrond waren.³

Mocht het nationalisme zegevieren ...

Mocht het nationalisme zegevieren boven het Europese 'wij-gevoel', dan resteert er maar één alternatief: opsplitsing in een Noordelijke en een Zuidelijke eurozone. Mocht dat niet lukken, laat dan individuele landen op een nette manier uittreden. Wanneer hiervoor een goed doordacht draaiboek wordt uitgerold, kan de schade voor de Europese economie beperkt worden. Uittreding is beslist geen straf maar gebeurt om eigen bestwil. Want met 'vrienden' zoals de Duitsers en Nederlanders hebben de mediterrane landen geen vijanden meer nodig. Overigens is een deel van de tegenargumenten tegen een splitsing van de eurozone ook weer ingegeven door *nationale* (niet Europese!) motieven: de zwakke broeders in het Zuiden beschadigen het imago van de euro – en dat is goed, want het draagt eraan bij dat de wisselkoers ten opzichte van andere munten laag blijft. Een Noordelijke euro met alleen maar 'sterke' landen zou weleens fors kunnen opwaarderen. Daardoor zien bedrijven uit de Noordelijke eurozone hun exportprijzen stijgen, terwijl tegelijkertijd de concurrerende import goedkoper wordt. Hier zijn vitale nationale belangen in het geding!

35

... dan vraagt dat om communistisch ingrijpen

En eventuele splitsing van (of uittreding uit) de eurozone zal uiteraard met de nodige turbulentie gepaard gaan. Het probleem daarbij is dat de balansen van veel banken nog gehavend zijn door waardeloze pakketten van Amerikaanse rommelhypotheken. Een aantal banken is nog steeds te groot om failliet te laten gaan. Echter, de overheidsfinanciën van veel eurolanden kunnen echt geen tweede ronde bankenreddingen meer hebben. Ze dreigen anders door de *Credit Rating Agencies* te worden afgewaardeerd. Na afwaardering stijgt de rente en dreigt de staatsschuld onbetaalbaar te worden. Daardoor komen de banken die het geld hebben geleend weer in de problemen, enzovoorts. Daarmee kan een probleem in een van de (grotere) eurolanden zo de opmaat worden voor een complete *Meltdown* van het financiële systeem.

Gelukkig hoeft een publiek belang (zoals het redden van systeemrelevante banken) niet altijd door de overheid zelf te worden bekostigd. De overheid kan ook regelen dat er privé geld aan te pas komt. In dit geval zou de oplossing kunnen liggen in een wet die de toezichthouders van banken meer bevoegdheden geeft. Mocht een bank in problemen komen, dan moet de toezichthouder kun-

nen afdwingen dat de bank zichzelf redt door verplicht nieuwe aandelen uit te geven. Mochten er voor deze aandelen onvoldoende kopers zijn, dan moeten de zittende aandeelhouders verplicht worden om ze te kopen – op straffe van onteigening van hun bestaande aandelen. Ja, dit zijn communistische methoden! Maar is er nog een andere mogelijkheid om banken te redden, zonder dat het hele financiële systeem in gevaar komt? Hier ligt ook een handvat om de politiek te bevrijden uit de houdgreep van de bankenlobby. Normale ondernemers kunnen in tijden van nood ook niet bij overheden de hand ophouden.

Meer eigen verantwoordelijkheid voor banken heeft drie voordelen. Ten eerste krijgen aandeelhouders een extra prikkel om als eigenaren beter op te letten wat het management met hun bank doet. Ten tweede is het goed voor de stabiliteit van markten als in tijden van nood extra kapitaal gemobiliseerd kan worden. En hoe groter de mobiliseerbare reserves, hoe lager de kans dat mobilisering nodig is: het systeem verkleint immers de kans op faillissementen van banken en een *bank run*, alsmede op een drastische daling van aandelenkoersen door faillissementsangst. Maar het zwaarst weegt een derde punt: het sommeren van aandeelhouders neemt prikkels weg tot pervers gedrag. Op dit moment is het zo dat banken (als ze maar *too big to fail* zijn) grote risico's kunnen nemen. Meer risico betekent meer winst. Deze winsten zijn dan voor de bank, terwijl de belastingbetaler de bank redt als het mis gaat. Hier bestaat dus een vreemd mengsel van kapitalistische en communistische principes: privatisering van winsten, socialisering van verliezen. Dit is vragen om moeilijkheden. Moeten we ons nog verbazen als her en der al weer roekeloos wordt gespeculeerd? Hoog tijd dus voor een terugtrekkende overheid! De staat als geluksmachine voor speculanten is levensgevaarlijk voor de stabiliteit van markten.

Het enige alternatief op het verplicht kopen van nieuwe aandelen zou zijn dat men grote banken rigoureus splitst in kleinere eenheden die wel failliet mogen gaan, zonder grote schade voor de economie. Het succes van kleine banken zoals ASN Bank of Triodos laat zien dat banken best op kleine schaal efficiënt kunnen draaien. De bankenlobby heeft splitsing tot nog toe grotendeels kunnen tegenhouden. Ze zullen ongetwijfeld ook te hoop lopen tegen het voorstel om aandeelhouders te laten betalen voor de redding van hun bedrijf. De macht van de bankenlobby is een extra risicofactor in deze lastige tijden.

NB: Prof. dr. Alfred Kleinknecht (TU Delft) was de enige Nederlandse econoom die ruim voor het uitbreken van de eurocrisis waarschuwde voor een schulden crisis in het Zuiden (in *NRC* van 22-4-2008 en in *Openbaar Bestuur* no. 5/2009).

Literatuur

Kleinknecht, A. 'Op naar een Euro-noord' in *NRC* van 22-4-08.

Kleinknecht, A. 'Een nieuwe schulden crisis?' in *Openbaar Bestuur*, no. 5/2009, p. 2-5.

Noten

- 1 De auteur dankt Robert Kleinknecht voor nuttig commentaar bij een eerdere versie van dit stuk.
- 2 Voor een grondige kritiek op de NAIRU-theorie zie: C.W.M. Naastepad & S. Storm: *Macro-economics beyond the NAIRU*, Cambridge: Harvard University Press, 2012.
- 3 G. Reuten, K. Vendrik & R. Went (red.): *De prijs van de Euro*, Amsterdam: Van Gennep, 1998.

Bron

Wetenschappelijk Bureau Groen Links: Bureau De Helling, 21 maart 2012.